

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ: ДО ВИЗНАЧЕННЯ ГНОСЕОЛОГІЧНИХ ТА АКСІОЛОГІЧНИХ ПАРАМЕТРІВ

CONSTITUTIONAL FRAMEWORK OF THE MILITARY STATE BEFORE DETERMINING PARAMETERS EPISTEMOLOGICAL AND AXIOLOGICAL

Євєнко Д.В.,

*аспірант кафедри конституційного,
адміністративного та міжнародного права
Маріупольського державного університету*

У статті розглядається конституційно-правове забезпечення оборонної функції держави. Досліджуються гносеологічні та аксіологічні параметри такого забезпечення.

Ключові слова: держава, функції держави, оборона функція держави, конституційно-правове забезпечення, конституційно-правове регулювання.

В статье рассматривается конституционно-правовое обеспечение оборонной функции государства. Исследуются гносеологические и аксиологические параметры такого обеспечения.

Ключевые слова: государство, функции государства, оборонная функция государства, конституционно-правовое обеспечение, конституционно-правовое регулирование.

This paper deals with the constitutional and legal framework for defense functions of the state. We investigate the epistemological and axiological options such software.

Key words: state, state functions, the defense function of the state, constitutional and legal security, constitutional and legal regulation.

Постановка проблеми. Поняття сучасної державності є нерозривно пов'язаним з існуванням відповідних напрямків діяльності держави, що є її функціями. Під останніми розуміють основні напрямки діяльності держави, що спрямовані на досягнення політико-правових, соціальних і економічних завдань публічного управління суспільством [1] та які розкривають її соціальну сутність та призначення в суспільстві [2].

Процеси функціонування сучасної державності є доволі складними – багаторівневими, поліоб'єктними та полісуб'єктними – та можуть визивати до життя різні напрямки діяльності держави щодо їх регламентації, регулювання та супроводження. Виходячи з того, що проблематика існування держави, її функціонування, відносин між нею та соціумом і особистістю є особливо важливими для існування і функціонування державності: вони виступають об'єктом правового регулювання саме конституційного права держави, що є єдиною базовою та профілюючою галуззю національного права України.

Саме функціональний, діяльнісний, нелінійний, багатомірний аспекти реалізації функцій держави обґрунтовує, обумовлює, а фактично й детермінує проблематику конституційно-правового забезпечення таких функцій, серед яких оборонна функція займає особливе місце. Це обумовлено низкою факторів, що володіють критеріальною властивістю:

– з позицій історичної ретроспективи – оборонна функція в її онтологічному розумінні (як напад на інші держави, так й оборона від нападу інших держав) є однією з перших та давніх функцій держави, завдяки формуванню якої існує та розвивається сучасна державність та сучасна людська цивілізація;

– з позицій об'єктного складу – оборонна функція виконує завдання, що є екзистенційними, тобто життєво значимими для існування держави та її народу;

– з позицій суб'єктного складу – для реалізації оборонної функції держави задіяне широке коло суб'єктів, починаючи від органів політичного керівництва, органів воєнного керівництва і закінчуючи особовим складом збройних сил держави, об'єктами військової промисловості та оборонного комплексу держави;

– з гносеологічних позицій – стан оборонної функції держави є свідомством її можливостей для незалежного існування серед міжнародної спільноти держав в якості суверенного суб'єкта;

– з онтологічних позицій – оборонна функція у її системному розумінні (внутрішній і зовнішній аспекти) супроводжує та буде супроводжувати існування держави та функціонування державності весь період їх історичного дискурсу;

– з аксіологічних позицій – оборонна функція є однією з найцінніших і найважливіших функцій держави, що забезпечує її існування в мирний період та дає змогу захистити її у випадку агресії;

– з праксеологічних позицій – вона дає можливість стабільного функціонування держави та забезпечує можливість для її публічної влади реалізувати відповідний кадастр всіх інших функцій держави в ординарних умовах миру або захищати державність в екстраординарних умовах – стані війни;

– з комунікативних позицій – оборонна функція фактично пов'язує всі функції держави між собою: або у процесуальному аспекті, або у контексті взаємодії: через координацію, реординацію або субординацію взаємовідносин суб'єктів права;

– з управлінських позицій – оборонна функція держави та її становлення, реалізація і розвиток

можливі лише за умови ефективної управлінської діяльності, що спрямована на досягнення телеологічних доміант оборони держави, формування її воєнного потенціалу, та такої, що здійснюється належними суб'єктами, які володіють відповідними повноваженнями;

– з *легалістської позиції* – виходячи з екзистенційної ролі і особливої аксіологічної значущості оборонної функції для існування та стабільного функціонування держави і суспільства, її регламентація повинна здійснюватись переважно конституційно-правовими нормами;

– з *функціонально-нормативної позиції* – оборонна функція держави повинна не тільки регламентуватись, а й регулюватись та реалізуватись, тобто нормативно супроводжуватись, а точніше, забезпечуватись за допомогою організаційних та організаційно-правових форм діяльності відповідних належних суб'єктів права держави, що володіють достатніми владними повноваженнями та особистими обов'язками.

Стан дослідження. Систематичний аналіз літератури з питань дослідження оборонної функції держави дає підстави для висновків, що всі існуючі наукові дослідження в цій сфері мають переважно функціонально-прикладний характер і спрямовані на дослідження зазначеної функції у контексті її відповідних аспектів – у сфері військового будівництва, національної безпеки держави, політологічних та міжнародно-правових досліджень у контексті глобалізації, регіоналізації, субрегіоналізації військово-політичних блоків, міжнародного міждержавного співробітництва у воєнній сфері, аналітичної діяльності міжнародного стану справ у розвинених та пострадянських державах, міждержавних інтеграційних об'єднаннях тощо. Разом з тим в умовах становлення та розвитку нового статусу України як самостійного суб'єкта міжнародного права, а також, враховуючи військовий конфлікт між Україною та Російською Федерацією, виникає нагальна потреба в дослідженні статусного стану конституційно-правового забезпечення найважливішої зовнішньої/внутрішньої функції держави – оборони від нападу ззовні та підготовки до відбиття такого нападу зсередини. Наявність нового змісту оборонної діяльності як системи заходів, закріплених у Законі України «Про оборону України» від 6 грудня 1991 року [3] та інших нормативно-правових актах, а також механізм її реалізації в сучасних умовах показали низький рівень правової та організаційної ефективності та об'єктивно потребують свого вдосконалення, особливо в умовах ведення пропагандистської та інших форм так званої «гібридної» або асиметричної війни.

І хоча вітчизняною, в тому числі й радянською суспільною наукою, в останні роки був створений відповідний потенціал ідей, концепцій, підходів, на основі яких відбувалося поступове доктринальне освоєння проблем оборонної діяльності держави, сучасні військово-політичні реалії, що відбуваються на пострадянському просторі, поставили їх під великий сумнів. Разом з тим у цьому аспекті не можна не

згадати наукові дослідження, що присвячені загальним проблемам зовнішньої безпеки та геополітики, авторами яких є такі: Г.А. Арбатова, В.А. Волков, Ю.І. Дерюгін, О.Г. Дугін, М.М. Єфімов, А.С. Кінайський, М.П. Клекіт, В.І. Ковальов, М.В. Лазарев, І.В. Радик, В.В. Серебрянников, О.С. Скворцов, Ю.А. Токарев та інші.

Значно раніше зовнішні функції держави, в тому числі з нормативним аналізом стану досліджуваної функції, розглядалися вітчизняними та російськими вченими-правознавцями: М.І. Байтінім, І.П. Блищенком, Ю.А. Дмитрієвим, І.П. Ільїнським, А.І. Каски, А.І. Канівським, Г.М. Мановим, Л.А. Морозовою, В.Ф. Погорілком, І.М. Сенякінім, Ю.М. Тодикою, М.П. Фарберовим, О.Ф. Фрицьким, В.М. Хропанюком, М.В. Черноголовкіним і деякими іншими.

Але в умовах виникнення нових і суттєвих загроз незалежній українській державності, міжнародній та регіональній безпеці зазначена проблематика не тільки об'єктивується, актуалізується та рефлектується, а й об'єктивно потребує свого подальшого, а у деяких аспектах й докорінно нового дослідження. Тому **метою** статті є дослідження гносеологічних і аксіологічних параметрів конституційно-правового забезпечення оборонної функції держави.

Виклад основного матеріалу. Феномен конституційно-правового забезпечення оборонної функції держави у його семантичному та онто-функціональному розумінні насамперед базується на феномені конституційно-правового регулювання.

Останнє являє собою нормативно-організаційний вплив на певні суспільні відносини з метою їхнього упорядкування, охорони та розвитку, має цілеспрямований характер і здійснюється за допомогою певної системи правових засобів (конституційно-правових норм, правовідносин та ін.), специфічного методу правового регулювання, які забезпечують досягнення бажаних результатів.

Системний аналіз цього феномену дає змогу стверджувати, що його основними критеріями виступають такі:

– це управлінський вплив з застосуванням нормативно-організаційних форм діяльності відповідних суб'єктів (управлінський критерій – *Д.В.*);

– це формалізований вплив, що базується на використанні саме організаційних, організаційно-правових та правових формах діяльності суб'єктів конституційного права (формалізований критерій – *Д.В.*);

– метою конституційно-правового регулювання виступають відповідні цілі, а саме: упорядкування, охорона та розвиток суспільних відносин (суспільно-інституційний критерій – *Д.В.*);

– цілеспрямований характер конституційно-правового регулювання є свідомою наявністю у нього відповідної системи телеологічних доміант, насамперед підтримання конституційної законності та конституційного порядку в державі та суспільстві (телеологічний критерій – *Д.В.*);

– воно здійснюється за допомогою певної системи правових засобів (конституційно-правових норм, правовідносин та ін.), тобто використовується

апробований, специфічний і профільний юридичний інструментарій, що дозволяє досягнути реалізації телеологічних домінант (інструментально-технологічний критерій – *Д.В.*);

– воно здійснюється за допомогою специфічного методу правового регулювання, тобто використовуючи відповідний державно-вольовий вплив на суспільні відносини (державно-вольовий критерій – *Д.В.*);

– воно з відповідною долею неминучості забезпечує досягнення бажаних результатів щодо позитивного регулювання суспільних відносин за допомогою використання специфічного юридичного інструментарію та методу регулювання (державно-абсолютистський критерій – *Д.В.*).

Таким чином, конституційно-правове регулювання є системним та багатомірним феноменом, що здійснюється на нормативній основі специфічними методами та формами з метою регламентації та регулювання суспільних відносин. Більше того, враховуючи провідну роль конституційного права в національній системі права, метод конституційно-правового регулювання є основоположним у регламентації, регулюванні та реалізації суспільних відносин, що виникають у соціумі та державі. Ця провідна роль конституційного права детермінована його предметом.

На думку вітчизняного фахівця-конституціоналіста, академіка права Ю.М. Тодика, предметом конституційного права України є передовсім суспільні відносини: встановлення, передача, реалізація державної влади, її розподіл між органами влади й іншими політичними структурами; встановлення меж державної влади, гарантії прав і свобод громадян [4]. Фактично вказані правовідносини в сфері конституційного права детермінують існування держави, а значить – й існування та об'єктивну необхідність реалізації її функцій, в тому числі й оборонної. При цьому Ю.М. Тодика вважав, що специфіка предмета конституційного права полягає в тому, що його норми регламентують суспільні відносини, які складаються у всіх сферах життєдіяльності суспільства: політичній, економічній, соціальній, духовній [5]. Схожі точки зору щодо сутності та змісту предмета конституційного права висловлюють й інші вітчизняні вчені-конституціоналісти.

Таким чином, враховуючи особливе значення предмету конституційного права, його поліоб'єктність та «всеїдність», виникає глибокий інтегративний зв'язок між предметом конституційного права та його методом регулювання.

Дійсно, метод правового регулювання (англ. *method of legal regulation*) в теорії права – це сукупність способів, прийомів і засобів правового впливу на суспільні відносини (відповідає на питання «як?», «яким чином?») [6]; а також у системному розумінні – сукупність і поєднання (система) способів і прийомів юридичного впливу норм права на суспільні відносини [7].

На думку Д.Б. Каткова, метод правового регулювання виражається в трьох основних способах впливу на суспільні відносини: дозвіл, позитив-

не зобов'язування і заборона. Дозвіл – це надання суб'єктивних прав, прав на свої власні дії. Позитивне зобов'язування – покладання обов'язку вчинити певні дії. Заборона – покладання обов'язку утримуватися від певних дій [8]. Таким чином, в процесі конституційно-правового забезпечення використовуються тільки три зазначені основні способи впливу на суспільні відносини.

Своєрідність методу конституційно-правового регулювання визначається двома основними моментами. По-перше, конституційне право є частиною публічного права, для якого характерний імперативний метод регулювання суспільних відносин, заснований переважно на субординації (підпорядкуванні) між учасниками суспільного відношення. По-друге, як уже зазначалося, конституційне право регулює певний (базовий, основоположний) шар відносин у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Тому природно, що різноманітні відносини повинні регулюватися різними способами правового регулювання. Таким чином, метод конституційно-правового регулювання поєднує в собі риси імперативного і диспозитивного методів.

Основними ознаками конституційно-правового методу регулювання є:

1) широке використання владних відносин, відносин підпорядкування одного суб'єкта іншому в сфері відносин, що визначають устрій держави й організації державної влади; обмеження повноважень суб'єктів конституційного права, наділених владними повноваженнями, суворо встановленими правовими межами, в рамках яких вони здійснюють свою діяльність. В якості способів впливу використовуються позитивне зобов'язування (наприклад, обов'язок Президента України приносити присягу під час вступу на посаду – ст. 104 Конституції України [9]) і заборона (наприклад, заборона Верховній Раді України приймати інші підзаконні акти з питань, за якими можуть прийматися тільки закони України – ст. 92 Конституції України);

2) використання диспозитивних начал, що виражаються в тому, що на їх основі виникають відносини між учасниками з рівним правовим становищем.

В цілому, зважаючи на більш питому вагу в конституційному праві саме владних відносин, відносин з організації державної влади можна констатувати переважання імперативного методу правового регулювання у цій галузі права.

Звідсіля найчастіше конституційно-правове регулювання здійснюється за допомогою субординації, тобто юридичного впливу на основі владно-імперативних засад: зобов'язування і заборони.

Метод координації в конституційному праві зустрічається рідше. Він полягає в тому, що суб'єктам надаються права на власні активні дії, зумовлені необхідністю узгодження воель, наприклад: «Президент Республіки може до промудрації закону мотивованим посланням палатам зажадати нового обговорення» (ст. 74 Конституції Італії [10]). Даний приклад говорить про спосіб вирішення конфлікту між Президентом і Парламентом з приводу змісту закону.

Головними засобами впливу конституційного права на суспільні відносини є встановлення правоздатності, визначення правового статусу та реалізація прав і обов'язків суб'єктів конституційного права через правовідносини.

Слід зазначити, що конституційне право надає фізичним особам і громадським утворенням загальні права, тобто встановлює їх правоздатність та дієздатність, які в даній галузі права часто збігаються. Зміст правоздатності включає загальні права, що визначають становище суб'єктів даного права в суспільстві. При цьому держава виступає не як суб'єкт правовідносин, а як владний інститут.

Конституційно-правова правоздатність фізичних осіб визначається нормами конституцій. Її елементами є конституційні права і свободи – право обирати й обиратися, свобода слова та ін. Крім того, конституційне право встановлює правоздатність, тобто завдання і функції, державних органів. Так, Конституція Франції [11] такий спосіб визначає правоздатність глави держави: «Президент Республіки стежить за дотриманням Конституції. Він забезпечує своїм арбітражем нормальне функціонування державних органів, а також спадкоємність держави. Він є гарантом національної незалежності ...» (ст. 5); «Президент Республіки є главою збройних сил» (ст. 15); «Президент Республіки є гарантом незалежності судової влади» (ст. 64). Правоздатність державних органів і організацій є спеціальною для кожного їх виду, тобто визначається цілями і завданнями, для досягнення яких ці органи або організації створені.

Таким чином, правовий статус суб'єктів конституційного права – це сукупність загальних прав, що визначають правоздатність, і основних прав та обов'язків, не відокремлюваних від осіб, органів і організацій. Конституційне право поширює основні права і обов'язки на всіх індивідів незалежно від обставин, включаючи особисті здібності і соціальне становище, хоча в житті для реалізації прав і обов'язків ці та інші обставини можуть мати істотне значення. Права та обов'язки (тобто повноваження) державних органів як частина їх правового статусу визначаються конституціями і законами. Так, на додаток до наведених вище положень ст. ст. 5, 15, 64 Конституції Франції, що визначають правоздатність Президента Республіки, Конституція Франції встановлює такі його повноваження, як призначення Прем'єр-міністра і за його пропозицією інших членів Уряду, промульгація законів і повернення їх в Парламент (право вето), розпуск Національних зборів, оголошення надзвичайного стану та ін.

Таким чином, конституційне право встановлює специфічний правовий стан – правосуб'єктність учасників певних суспільних відносин і тим самим активно впливає на них.

Конституційно-правові відносини, по-перше, є певним видом суспільних відносин. По-друге, це суспільні відносини, врегульовані нормами конституційного права або такі, що виникли на їх основі. По-третє, вони є індивідуалізованими суспільними зв'язками між суб'єктами конституційного права.

Змістом цих відносин є соціальна поведінка (діяльність) суб'єктів конституційного права, що забезпечується і спрямовується державою шляхом визначення їх конкретних прав і обов'язків.

Специфіка конституційно-правових відносин полягає в тому, що більшість з них не містить поіменної індивідуалізації суб'єктів права, що індивідуалізація зв'язку між суб'єктами права виражається в певній загальності прав і обов'язків, тобто суб'єктами даних відносин проголошуються всі суб'єкти конституційного права або вся певна їх група [12].

«Всі громадяни мають право вільно об'єднуватися в партії ...» – закріплюється в ст. 49 Конституції Італії. У конституційно-правових відносинах, які виникають на основі цієї норми, загальному праву, що дозволене, кореспондує обов'язок державних органів та інших суб'єктів права не перешкоджати дозволеної поведінки. Загальному праву в конституційно-правовому відношенні завжди кореспондують певні юридичні обов'язки.

«Всі зобов'язані брати участь в державних витратах ...» – констатує ст. 53 Конституції Італії. У конституційно-правових відносинах, які виникають на основі даної норми, загальному обов'язку громадян кореспондує право компетентних органів вимагати сплати податків. Загальним обов'язком в конституційно-правовому відношенні завжди кореспондують суб'єктивні права.

Наявність спільних правовідносин є одною з характерних особливостей всієї сукупності суспільних відносин, регульованих конституційним правом. Ця їх специфіка дозволяє зрозуміти провідну роль конституційного права в правовій системі держави та роль конституційно-правового забезпечення у здійсненні її функцій. Тобто конституційно-правове забезпечення утворює ту соціально-правову основу, на якій виникають, складаються та реалізуються конкретні правові відносини на основі норм конституційного права, тому таке забезпечення є гарантом відповідного нормативного та організаційного супроводження та реалізації норм конституційного права відповідно до їх змісту та призначення належними суб'єктами, що володіють відповідними правами і обов'язками (повноваженнями).

Конституційно-правові відносини являють собою специфічну форму багатьох політичних відносин. Об'єктами конституційно-правових відносин виступають соціально-економічні та соціально-політичні цінності, основи особистих свобод і благ, відносини власності, національні та расові відносини, основні права і свободи людини, повноваження різних органів держави, що здійснюють її відповідні функції, в тому числі й оборонну та ін.

Природа конституційно-правових відносин розкривається у змісті суб'єктивних прав і юридичних обов'язків. Суб'єктивне право наділяє суб'єкт правами діяти в межах, визначених нормою конституційного права, за своїм розсудом, але у встановленому напрямку для задоволення своїх інтересів і в необхідних випадках вимагати відповідної поведінки від інших, включаючи державні органи. Інтереси орга-

нічно злиті з суб'єктивними правами. Суб'єктивні юридичні обов'язки в конституційно-правових відносинах апіорі наказують суб'єкту права належну поведінку. Між суб'єктивними правами та юридичними обов'язками існує нерозривний зв'язок.

Що стосується державних органів, організацій, посадових осіб, то відносно одних і тих же об'єктів вони нерідко мають як права, так і обов'язки. Наприклад, згідно з ч. 1 ст. 73 Італійської Конституції, «закони промульгуються Президентом Республіки протягом місяця з дня їх затвердження». Звідси випливає, що Президент зобов'язаний промульгувати закон не пізніше зазначеного терміну, але має право зробити це раніше. Тому стосовно до таких суб'єктів конституційно-правових відносин мова, звичайно, йде не про права та обов'язки, а про повноваження, які ці суб'єкти мають право і зобов'язані здійснювати. Зрозуміло, є повноваження, які становлять тільки право або тільки обов'язок. Прикладом може бути ст. 74 Конституції Італії, яка також регулює проблему промульгації законів: «Президент Республіки може до промульгації закону мотивованим посланням Палатам зажадати нового обговорення. Якщо Палати знову схвалюють закон, він повинен бути його промульгувати».

Слід зазначити, що конституційно-правові відносини утворюють основу правового регулювання у сфері політико-державного владарювання у суспільстві. Саме на рівні правового регулювання конституційно-правові норми втілюються в суспільну практику. Саме таким чином відбувається формування цілеспрямованості суспільних відносин.

Конституційно-правове регулювання завершується актами реалізації права. На стадії реалізації суб'єктивних прав і юридичних обов'язків відбувається «переклад» приписів конституційного права у фактичну, дійсну поведінку учасників суспільних відносин.

Важливим компонентом конституційно-правового регулювання є акти застосування конституційного права. Під ними розуміється владна діяльність органів держави, що виражається у виданні в межах їх компетенції актів індивідуального значення (наприклад, глава держави видає акт про надання особі громадянства). Застосування права конкретизує владні приписи окремих норм конституційного права: владність конституційно-правових норм доповнюється владністю їх застосування органами держави. Ці акти носять імперативний характер. Слід, однак, мати на увазі, що реалізація конституційного права виражається не тільки в актах його застосування, а й також у його дотриманні, виконанні, використанні, які можуть не мати владного характеру.

Механізм конституційно-правового регулювання діє в державі в сукупності з іншими елементами правового регулювання: правосвідомістю, правовою психологією, правовою культурою.

Викладені теоретичні положення складають загальний теоретико-доктринальний базис конституційно-правового забезпечення функцій держави. Вони дають змогу зробити відповідні висновки:

– по-перше, відносно розуміння методологічного «наповнення» та потенціалу такого конституційно-правового забезпечення (методологічний критерій – *Д.В.*);

– по-друге, виступають свідомством того, що основною метою такого забезпечення є реалізація норм конституційного права (правореалізаційний критерій – *Д.В.*);

– по-третє, демонструють, що стратегічними телеологічними домінантами такого конституційно-правового забезпечення є визнання, легалізація, гарантування, охорона і захист суспільних відносин, що охороняються нормами конституційного права, тобто конституційно-правове забезпечення спрямоване на чітку побудову таких відносин, їх стандартизацію, і отже їх стабілізацію через нормативізацію (легалізаційний критерій – *Д.В.*);

– по-четверте, фактично показують, що конституційно-правове забезпечення напряму є пов'язаним та спирається на правову політику держави /англ. *legal policy of the state*/ (політико-плановий критерій – *Д.В.*), під якою розуміють систему правових принципів, теорій, концепцій, ідей, що покладено в основу правової діяльності держави та які визначають ступінь взаємних обов'язків держави та особистості [13]. Тут слід погодитись з автором цієї дефініції, професором О.Ф. Скакун, в тому, що без такого зв'язку є неможливим реалізувати різноманітні завдання та функції держави. Більш того, саме правова політика держави, що є особливою формою політики держави, виступає в якості стратегії держави в сфері правового регулювання [14]. Цей висновок відіграє особливу конститууючу роль в контексті дослідження, що проводиться, бо він:

а) демонструє синергетичний зв'язок між конституційним правом, методом його регулювання, конституційно-правовим забезпеченням та реалізацією функцій держави;

б) будує та відображає відносини зазначених феноменів в якості процесуального ланцюжка;

в) будує управлінську парадигму в сфері реалізації процесів конституційно-правового забезпечення;

г) актуалізує питання щодо матеріальної частини та рефлексує увагу на побудові процесуальної частини конституційно-правового забезпечення функцій держави;

По-п'яте, спираючись на основні напрямки правової політики держави, що виступає стратегічним динамічним проявом її повсякденної діяльності, можна виокремити такі напрямки формування конституційно-правового забезпечення: 1) правотворчість; 2) застосування права; 3) розвиток правосвідомості та правової культури населення [15] (структурно-інституційний критерій – *Д.В.*). Вважаємо, що досліджувана конструкція «конституційного забезпечення» реалізації оборонної функції держави має великий прагматичний потенціал щодо генези, прояву, реалізації, вдосконалення, гарантування, охорони, захисту, подальшої нормативно-конституційної та нормативно-законодавчої перспективи у всіх трьох зазначених напрямках правової політики

держави. Важливими сферами вдосконалення зазначеної конструкції можуть виступати нормопроекування та процес співвідношення національного права з правом міжнародним, зокрема з міжнародними стандартами в профільній сфері;

По-шосте, конституційно-правове забезпечення функцій держави здійснюється за допомогою відповідних організаційних та організаційно-правових форм діяльності уповноважених суб'єктів, що володіють владними повноваженнями. Саме вони містять у собі певні матеріальні та процесуальні компоненти своєї реалізації задля досягнення головної мети функціонування держави, а саме прагнення до ефективного конституційного забезпечення усіх сфер життєдіяльності суспільства, насамперед забезпечення прав і свобод людини і громадянина (структурно-конституційний критерій – *Д.В.*).

Для етимологічного розуміння словосполучення «конституційно-правове забезпечення» нам необхідно дати тлумачення його основному опорному терміну – забезпеченню.

У довідковій літературі термін «забезпечення» має декілька значень. Наприклад, в «Толковом словаре живого великорусского языка» В.І. Даль визначає термін «забезпечення» як забезпечення всім необхідним, захист від збитків, нестатку, від небезпеки, яка загрожує певній особі [16]. «Толковый словарь русского языка» С.І. Ожегова термін «забезпечити» тлумачить як зробити щось цілком можливим, дійсним, реально виконаним; захистити, оборонити [17]. Більш зрозуміле та суттєве визначення профільного терміну надає Словник синонімів російської мови З.Є. Александровой [18] та Словник російської мови [19], пояснюючи «забезпечення» в якості відповідного процесу створення всіх необхідних умов для здійснення чогось та гарантування будь-чого. Генерацію досліджуваного терміна продовжує тлумачення, що міститься в «Словнику української мови», де слово «забезпечити» означає «створити надійні умови для здійснення чого-небудь; гарантувати щось: захищати, охороняти когось, щось від небезпеки» [20]. Семантичне навантаження терміну «забезпечення», що міститься у Великому тлумачному словнику сучасної української мови має більш високий ступінь узагальнення, бо тлумачить його в якості дії за значенням забезпечити [21].

Таким чином, резюмуючи, можна дійти висновку про те, що словосполучення «конституційно-правове забезпечення» формує відповідний феномен, що означає системний комплекс відповідної діяльності, що має відповідну телеологічну домінанту з забезпечення реалізації та досягнення відповідного результату. Найбільш яскравим в цьому контексті видається конституційно-правове забезпечення конституційних прав і свобод людини і громадянина.

На думку вітчизняного дослідника Ю.О. Волошина, поява терміну «забезпечення» та відповідних теоретичних конструкцій профільного характеру у чинній Конституції України, саме в аспекті прав і свобод людини і громадянина, є визначальним, а сам термін:

– по-перше, є гносеологічним джерелом щодо визначення характеру держави в контексті її правового режиму;

– по-друге, в онтологічному сенсі визначає основний предмет та стратегічну мету діяльності держави;

– по-третє, у прагматично-демаркаційному сенсі спрямований на визначення концепції реалізації такої мети;

– по-четверте, в управлінсько-нормативному контексті спрямований на створення багатогранного, різнорівневого комплексного регулюючого механізму, заснованого на конституційно-правових відносинах – конституційно-правового забезпечення [22].

Необхідно зазначити, що вказані положення відносно конституційно-правового забезпечення оборонної функції держави також мають своє значення. Більш того, враховуючи особливу роль оборонної функції у становленні, розвитку та стабільному функціонуванні держави та державності, вони мають свій подальший розвиток. Наприклад:

– в аксіологічному аспекті конституційно-правове забезпечення оборонної функції держави є свідомістю її здатності до існування в якості пріоритетного суб'єкта національного права і суверенного суб'єкта міжнародного права та міжнародних відносин;

– у кумулятивному аспекті таке конституційно-правове забезпечення оборонної функції держави підсилює та детермінує систему всіх внутрішніх і зовнішніх функцій держави;

– у наративному аспекті конституційно-правове забезпечення оборонної функції держави формує відповідний рівень загальної, колективної, індивідуальної суспільної та правової свідомості відносно захищеності держави, соціуму і особистості від девіантної поведінки інших держав та їх асоціацій.

Резюмуючи викладене вище, можна дійти наступних висновків:

– конституційно-правове забезпечення функцій держави базується на конституційно-правовому регулюванні суспільних відносин, що виникають в особливій публічній сфері та пов'язані з владними відносинами;

– важливість та особливий характер конституційно-правового регулювання є пов'язаними з предметом та методом конституційного права;

– конституційно-правове забезпечення оборонної функції держави є важливим соціальним феноменом, який спирається на нормативну основу та знаходить свій прояв через організаційні та організаційно-правові форми діяльності відповідних суб'єктів права, що володіють відповідними владними повноваженнями;

– конституційно-правове забезпечення оборонної функції держави у контексті архітектоники включає відповідні заходи організаційного та організаційно-правового характеру в сфері правотворчості; застосування права; і розвитку правосвідомості та правової культури населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Серегин А.В. Общее учение о государстве и праве : учебник / А.В. Серегин. – Ростов-на-Дону, 2012. – С. 44.
2. Рабинович П.М. Основы общей теории права и государства : учебное пособ. / П.М. Рабинович. – Х. : Консум, 2005. – С. 78.
3. Про оборону України : Закон України від 6 грудня 1991 року // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 9. – Ст. 106.
4. Тодика Ю.М. Конституційне право України / Ю.М. Тодика [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uristinfo.net/2010-12-18-14-34-28/9-2010-12-18-14-33-20/147-roz1.html>.
5. Тодика Ю.М. Конституційне право України / Ю.М. Тодика [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uristinfo.net/2010-12-18-14-34-28/9-2010-12-18-14-33-20/147-roz1.html>.
6. Метод правового регулювання // Юридический научно-практический словарь-справочник (Основные термины и понятия) / О.Ф. Скакун, Д.А. Бондаренко ; под общ. ред. проф. О.Ф. Скакун. – Харьков : Эспада, 2007. – С. 169.
7. Кулапов В.Л. Теория государства и права : учебник / В.Л. Кулапов, А.В. Малько. – М. : Норма, ИНФРА-М, 2013. – С. 59.
8. Катков Д.Б. Конституционное право России : учебное пособие / Д.Б. Катков, Е.В. Корчиго [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bibliotekar.ru/konstitucionnoe-pravo-5/3.htm>.
9. Конституція України 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
10. Конституції Італійської Республіки 1947 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://solar.org.ua/library/files/docs/1398678879.pdf>.
11. Конституція Французької Республіки 1958 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://solar.org.ua/library/files/docs/1398678879.pdf>.
12. Безуглов А.А. Конституционное право России : учебник : в 3-х т. / А.А. Безуглов, С.А. Солдатов. – М. : Профтехобразование, 2001. – С. 14.
13. Правовая политика // Юридический научно-практический словарь-справочник (Основные термины и понятия) / О.Ф. Скакун, Д.А. Бондаренко ; под общ. ред. проф. О.Ф. Скакун. – Харьков : Эспада, 2007. – С. 261.
14. Правовая политика // Юридический научно-практический словарь-справочник (Основные термины и понятия) / О.Ф. Скакун, Д.А. Бондаренко ; под общ. ред. проф. О.Ф. Скакун. – Харьков : Эспада, 2007. – С. 261.
15. Мазуренко А.П. Основные подходы к пониманию правовой политики / А.П. Мазуренко // Право и государство: теория и практика. – 2007. – № 10 (34). – С. 5.
16. Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка : В 4-х т. / В.И. Даль. – М. : Русский язык, 1978. – Т. 2 : И – О. – С. 577.
17. Ожегов С.И., Шведова, Н.Ю. Толковый словарь русского языка : 80 000 слов и фразеологических выражений / С.И. Ожегов, Н.Ю. Шведова // РАН ; Институт русского языка им. В.В. Виноградова. – 4. изд., доп. – М. : Азбуковник, 1999. – С. 427.
18. Александрова З.Е. Словарь синонимов русского языка : Ок. 9 000 синонимических рядов / З.Е. Александрова ; под ред. Л.А. Чешко. – 5-е. изд., стереотип. – М. : Русский язык, 1986. – С. 291.
19. Словарь русского языка : В 4-х т. / Под ред. А.П. Евгеньевой. – Т. 2. – М. : Издательство АН СССР, 1958. – С. 724.
20. Словник української мови / Ред. тому Г.М. Гнатюк та Т.К. Черторизька. – К. : Наукова думка, 1972. – Т. 3. – С. 18.
21. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : Перун, 2001. – С. 280.
22. Волошин Ю.О. Конституційно-правове забезпечення європейської міждержавної інтеграції: проблеми теорії і практики : автореф. дис. ... д. ю. н. : спец. 12.00.02 «Конституційне право ; муніципальне право» / Ю.О. Волошин. – К., 2010. – С. 15.